

Ženy o ženách Intimita tvorby českého ženského filmového a literárního dokumentu

Mgr. Barbora Baronová, Ph.D.

Teze disertační práce

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Teze disertační práce

Ženy o ženách
Intimita tvorby českého ženského filmového a
literárního dokumentu

Women on Women
Disclosure of the Creative Practice of the Czech Women Film and
Literary Documentary

Autorka:

Mgr. Barbora Baronová, Ph.D.

Studijní program:

P8206 Výtvarná umění

Studijní obor:

8206V102 Multimédia a design

Školitel:

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.

Oponenti:

doc. Mgr. Lucie Česálková, Ph.D.
prof. Ľudovít Labík, ArtD.

Zlín, prosinec 2019

© Barbora Baronová

Vydala **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně** v edici **Doctoral Thesis Summary**.

Publikace byla vydána v roce 2019.

Klíčová slova: *dokumentární práce, filmový dokument, dokumentární film, literární dokument, žena-dokumentaristka, dokumentaristka, český dokument, ženský dokument*

Key words: *documentary practice, film documentary, documentary film, literary documentary, woman documentarian, Czech documentary, women documentary*

Plná verze disertační práce je dostupná v Knihovně UTB ve Zlíně.

ISBN 978-80-7454-883-3

ABSTRAKT

Předložená disertační práce *Ženy o ženách: Intimita tvorby českého ženského filmového a literárního dokumentu* se zabývá tvorbou dokumentárního obsahu ženami v českém filmovém a literárním prostředí. Práce zkoumá konkrétní fáze a proměnné tvůrčího procesu žen-dokumentaristek majících odlišné situační, profesní, metodologické, názorové i hodnotové východisko. Analýza, která tvoří stěžejní obsah teoretické práce, vychází z praktické části disertace. Tu představuje kniha dvaceti osmi rozhovorů s dvaceti devíti filmovými a literárními dokumentaristkami tvořícími v Česku, jejichž výpovědi slouží jako primární zdroj odborné části této práce. Respondentky přinášejí subjektivní pohled na kontext vzniku díla, osobnost dokumentaristek, záměry a motivace k tvorbě, volbu témat nebo výběr postav. Dále se zabývají vztahy autorek s dokumentovanými osobami, etikou, procesy realizace, důležitými aspekty dokumentární praxe, jako jsou cenzura, angažovanost nebo terapie, také financováním a rolí institucí. V neposlední řadě se věnují tématu žen v kontextu otázek feminismu, genderu, spolupráce, mateřství nebo profesního uplatnění.

ABSTRACT

PhD thesis under the title *Women on Women: Disclosure of the Creative Practice of the Czech Women Film and Literary Documentary* explores the creation of the documentary content produced by women in the context of the Czech film and literary documentary. Submitted work examines specific phases and variables of the creative processes realized by women documentarians, having different professional background, various opinions, and values, moreover employing diverse creative methods. Analysis itself, set as the main component of the theoretical PhD thesis, is rooted in the practical, creative part of the PhD thesis. The book, comprising of twenty-eight interviews with twenty-nine film and literary women documentarians, has become the primary source of knowledge within this PhD thesis. Applying their subjective perspective, its women respondents are discussing topics such as context within the content is produced, documentarists' background and their self-reflection, intentions and motivations behind the act of creation, topic and respondent selection. They are explaining their relationships with their subjects, approach to ethics, working procedures, important aspects of the documentary practice such as censorship, engagement, and therapy, as well as funding, and the role of the institutions. Furthermore, they are examining the fact of being a woman in relation to feminism, gender, collaboration, motherhood, and employment.

OBSAH

1. Úvod: Jak dělají dokument ženy o ženách	5
2. Vymezení cílů disertační práce	5
3. Současný stav	7
3.1 Nutnost tematizovat dokumentární práci	7
3.2 Problém s dokumentem	7
4. Metodologie	8
4.1 Feministické výzkumné metodologie, umělecký výzkum a grounded theory	8
4.2 Odkud a jakým prostorem se dívám	10
5. Hlavní výsledky práce	10
5.1 Pátrání po ženách	10
5.2 150 otázek pro 30 + 30 žen	13
5.3 Analýza: Co ženy o dokumentární práci říkají	13
6. Přínos práce pro vědu a praxi	16
6.1 Výstupy práce	16
6.2 Co dál?	16
7. Závěr	17
8. Literatura	19
9. Odborný životopis autorky a umělecká činnost	23

1. ÚVOD: JAK DĚLAJÍ DOKUMENT ŽENY O ŽENÁCH

Ženy o ženách: Intimita tvorby českého ženského filmového a literárního dokumentu je titul mé disertační práce, kterou v roce 2019 předkládám k obhajobě na Fakultě multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Stejný název nese také soubor rozhovorů s dvaceti devíti filmovými a literárními dokumentaristkami působícími v Česku, který slouží teoretické části disertace jako primární pramen poznání.

Název disertační práce vychází z jednoduché myšlenky, že jako žena-autorka zkoumám ženy tvořící dokumentární obsah o ženách. I když nejen o nich. Leč důraz na ženy je záměrný. Podtitul pak odkazuje ke zkoumání dokumentární praxe žen ve filmovém a literárním provozu v Česku.

V rámci českého literárního dokumentu sahá historie žen, které vědomě a cíleně vytvářejí a rozšiřují dokumentární obsah, do 19. století, v rámci dokumentárního filmu pak do čtyřicátých let 20. století. Tato práce však systematičtěji zpracovává až období druhé poloviny 20. století, respektive současnost. Rozhodnutí reflektovat tento časový horizont má dva důvody. Prvním z nich je obecná situace českých žen po dlouhou dobu charakterizovaná společenským (ne)zájmem o ženskou perspektivu nebo (ne)možností nastolovat prostřednictvím filmů a literatury autorská témata. V oblasti dokumentárního filmu se ženy začaly etablovat jako skutečně autonomní osobnosti až v souvislosti s druhou vlnou feminismu, v literatuře se v rámci některých žánrů non-fiction (deníky, memoáry a podobně) situace více demokratizovala dokonce až s politickým uvolněním po roce 1989. Druhým důvodem zúžení práce na období začínající padesátými léty a končící rokem 2019 jsou živé prameny – respondentky výzkumu, u kterých bylo nutné přihlídnout nejenom na jejich ochotu, ale také schopnost formulovat vlastní postoje k dokumentární práci.

2. VYMEZENÍ CÍLŮ DISERTAČNÍ PRÁCE

Touto disertační prací jsem se rozhodla rozšířit znalost o ženách-dokumentaristkách v Česku a vyzkoumat, jakou roli v dokumentární branži svou prací sehrávají, co má na ně vliv, jakým způsobem a proč tvoří a jak samy sebe vnímají s přihlédnutím na svůj gender.

Hlavní výzkumnou otázku této práce jsem formulovala takto: Jakým způsobem pracují filmové a literární dokumentaristky v Česku. Podotázka zjišťuje kontext: Co vše ovlivňuje práci filmových a literárních dokumentaristek v Česku a s jakými aspekty dokumentární tvorby se setkávají? Hlavním cílem výzkumu bylo:

Zaznamenat třicet subjektivních přístupů filmových a literárních dokumentaristek k dokumentární praxi v Česku a následně je analyzovat.

Rozhovory souboru *Ženy o ženách* tvořící základ celého disertačního výzkumu vznikaly v kontextu zatím spíše jen symbolického počtu odborných filmových a literárněvědných publikací, jež se zabývají dokumentární prací a berou v potaz kategorii genderu. Žádná z nich se dosud nepokusila dát systematictěji prostor ženám-dokumentaristkám k tomu, aby mohly pohovořit o vlastních přístupech k tvorbě. S ohledem na dobu, kdy rozhovory vznikaly, zahrnují výpovědi zejména období od konce šedesátých let dvacátého století do současnosti. Díky dílčím vzpomínkám na dětství nebo mládí některé rozhovory přibližují také léta čtyřicátá (Dagmar Steinová) a padesátá (Alena Wagnerová, Hana Pinkavová). Podobu výzkumných rozhovorů ovlivnilo jednak to, že jsem sama ženou-dokumentaristkou a témata, která v práci nastoluji, znám osobně a důvěrně. Druhým faktorem majícím na práci vliv byl můj výzkumný pobyt na australské University of New South Wales v Sydney, který redefinoval koncept mého výzkumu a díky setkání s profesorkou antropologie Diane Bell přinesl také zásadní metodologický posun od klasických pozitivistických metod k těm alternativnějším.

Tuto disertaci, stejně jako rozhovory, výstižně charakterizuje subjektivita – například ve smyslu kvality, charakteru poznání nebo přístupu k výzkumu. Dialogickým, nehierarchickým vedením rozhovorů jsem výzkumu nabídla třicátý, dokumentující i dokumentární hlas, ten svůj. Subjektivita se vztahuje také k výběru odborných hlasů, jimž jsem před výzkumnými rozhovory i v jejich průběhu naslouchala – u mnoha témat byly preferovaně ženské. Myšlenka odkazování v rámci alternativních modelů výzkumů výhradně, nebo alespoň co nejčastěji, na „ženské“ prameny, které přinášejí (obsahově i hodnotově) odlišné poznání než zdroje „obvyklé“, ve mně vzklíčila díky účasti na feministických uměleckých workshopech, jež v Art Gallery of New South Wales iniciovala umělkyně Alex Martinis Roe. Rešerše, které jsem si k disertaci dělala, například dokázaly, že ženy jsou v rámci českého filmového a literárního bádání dohledatelné především v pramenech psaných ženami. Významnou roli v prosazování žen a témat týkajících se žen v rámci vědeckého poznání sehrávají v Česku teoretičky, akademičky, vědkyně Petra Hanáková, Libuše Heczková, Eva Kalivodová, Lucie Česálková, Dana Musilová, Marcela Linková, Blanka Zubáková, Milena Lenderová a mnohé další, některé z nich jsem rovnou zahrнула do svého výzkumu.

V Česku je na poli filmu a literatury v souvislosti s genderem ještě hodně práce. V zahraničí bychom se mohli inspirovat nejenom nastolovanými tématy odborných prací, ale také praxí zachycovat přímo hlas žen. Je dobře, že v rámci

filmové branže již delší dobu vzniká pod hlavičkou Národního filmového archivu orálněhistorická zvuková sbírka; škoda, že literární dokument ještě tak daleko není.

3. SOUČASNÝ STAV

3.1 Nutnost tematizovat dokumentární práci

Z pohledu příjemců dokumentárního obsahu se práce dokumentaristek a dokumentaristů jeví jako krásná, zajímavá, lidsky obohacující, ve skutečnosti však zahrnuje řadu problematických a eticky sporných momentů. Kde končí hranice intimity člověka? Kdy se přestat ptát v emočně vypjatých situacích? Můžu se s dokumentovanou osobou přít, vyvracet její nepravdy? Musím poslouchat instituce, které ode mě poptávají dokumentární obsah? Není podmínkou dokumentární práce psychoterapeutické vzdělání? Jak dlouho je slušné udržovat po natáčení kontakt s dokumentovanými osobami? Záměrem mého výzkumu bylo zjistit, jak pracují jiné dokumentaristky, zejména když vycházejí ze zkušeností, zvyků a pravidel nestejných profesí produkujících dokumentární obsah.

Sleduje-li příjemce dokumentární film nebo čte literární dokument, mnohdy neví, z jaké pozice, na čí objednávku, v jakých souvislostech nebo za jakých okolností dokumentární práce vznikala. Není v silách jednoho člověka zjišťovat tyto informace u všech dokumentárních projektů, u některých to ani vyzkoumat nelze. Pro správnější čtení, dekódování, chápání dokumentárního obsahu přitom stačí seznámit se s několika odlišnými příklady dokumentární praxe, přístupů, autorských perspektiv a myšlení, aby byl percipient schopen začít přijímat i ostatní dokumentární obsah kriticky.

Práce praktická ani teoretická však nemají reflektovat pouze potřeby autorky nebo pomáhat příjemcům „číst“ dokumentární obsah. Měly by sloužit i ostatním dokumentaristkám a dokumentaristům, inspirovat je a motivovat k „jinému“ přemýšlení o dokumentu, historikům a teoretikům filmu, literatury, genderu. Rozhovory by se měly také stát zdrojem estetického zážitku a obohacení vlastní perspektivy o pohled třiceti podnětně přemýšlejících žen.

3.2 Problém s dokumentem

Již na počátku práce na této knize se ukázalo být problematickým slovo dokumentární. Ač tomu bude brzy sto let, kdy se pojem v dnešním významu začal vztahovat k filmu (Winston 2018, s. 1; McLane 2012, s. 4) a vzápětí i k literatuře – nejčastěji v rámci paralelního termínu literatura faktu (Vlašín 1984, s. 207–208;

Halada 2018, s. 11) –, doteď nemají účastníci filmového ani literárního provozu jasno v terminologii, natož ve smyslu definic. Pro potřeby této práce proto zavádím termín „literární dokument“, který chápu jako paralelu „dokumentu filmového“ za předpokladu, že literatura je stejně jako film považována za kód přenosu informace. Na základě srovnání několika klasických definic dokumentárního filmu – Roberta Flahertyho (Adler 2001, s. 17), Johna Griersona (Porybná a Zajícová 2012, s. 8), Guye Gauthiera (2004, s. 245–308), Davida Bordwella a Kristin Thompsonové (2018, s. 449–450), Rudolfa Adlera (2001), Jana Bernarda a Pavly Frýdlové (1988, s. 114), Zuzany Michalské (2000, s. 433), Jana Gogoly ml. (2004, s. 197–204) nebo Erika Barnouwa (Nichols 2010, s. 164), který chápal termín non-fiction a dokument jako paralelu – a definic non-fiction literatury, respektive literatury faktu, jak ji charakterizují mimo jiné (velmi často výčtem všeho, co se do žánru vejde) Sue Joseph (2016, s. X), Kramer a Call (2007, s. XV), Matthew Ricketson (2014, s. 1–11), Perl a Schwartz (2014, s. 1), Sally Cline (2016, s. 7), Nünningův *Lexikon teorie literatury a kultury* (2006, s. 711–712), Josef Hrabák (1973, s. 210, 290–292), Štěpán Vlašín (1984, s. 207–208), Radko Pytlík (1987), Dušan Karpatský a Viktor Kudělka (2001, s. 318), *Encyklopedie literárních žánrů* (Mocná, Peterka et al. 2004) nebo Jan Halada (2018, s. 11), jsem vyzorovala čtyři opakující se rysy dokumentární praxe. Jsou jimi autenticita, vymezování se vůči fikci, neexistence fikčních kódů a konsensus o „dokumentárnosti“ mezi tvůrcem a příjemcem sdělení. Na základě těchto poznatků jsem si pro potřeby této práce ustavila definici vlastní: Dokument je vše, o čem je konsensuálně smýšleno jako o dokumentu, co má zároveň dokumentující podstatu a charakter, co se zaměřuje na autenticitu a čemu dominují ne-fikční signály.

4. METODOLOGIE

4.1 Feministické výzkumné metodologie, umělecký výzkum a grounded theory

Metodologicky se práce *Ženy o ženách* hlásí k feministickým výzkumným přístupům. Při rozhovorech jsem využívala metodu feministického hloubkového rozhovoru, feministické orálněhistorické metody, metody feministického akčního výzkumu a originálních feministických metod, jak je popisují Shulamit Reinharz (1992) a Sharlene Nagy Hesse-Biber (2012, 2014). Feministické výzkumné metody se výrazněji ustavovaly od šedesátých let 20. století a Reinharz (1992, s. 240) jejich specifičnost popsala v deseti bodech. Poukazuje (s. 240–269) například na mnohost definic feminismů, a tudíž i pohledů na vědecký výzkum, zdůrazňuje interdisciplinaritu, situovanost nebo nehierarchičnost.

Metodu feministického hloubkového rozhovoru jsem aplikovala prakticky u všech respondentek, respektive úspěšněji u těch, kde to bylo s ohledem na jejich zdravotní a časové možnosti reálné. Metodu feministické orální historie jsem využívala zejména u starších respondentek, které se mohly na svůj život a profesi podívat z širší časové perspektivy. Autobiografický přístup jsem volila u sedmadevadesátileté Dagmar Steinové, protože jsem se pokoušela zkoumat některá témata experimentem – vytvořit paralelu s jejími memoáry. Autobiografické orální historii byly otevřeny Eleanore Rasmussenová, Hana Pinkavová a Helena Třeštíková. Více tematicky zaměřená je feministická orální historie u Aleny Wagnerové. Feministický akční přístup jsem aplikovala zejména u žen, které nevnímaly téma genderu jako podstatné a nechtěly příliš přemýšlet o svém postavení ve společnosti ani v dokumentárním oboru. Angažovala jsem se vysvětlováním a pokládáním vybízejících nebo konfrontačních otázek, abych ženy „vyprovokovala“ k jinému typu přemýšlení o věci. Zapojení originálních feministických výzkumných metodologií se odehrálo například v rovině mého asistování fotografce Ditě Pepe při fotografování portrétů žen, čímž se měnila moje pozice (oslabovala, ale přínosně, ve smyslu vzájemné blízkosti) pro následné vyjednávání s respondentkami v procesu závěrečné autorizace rozhovorů.

Výzkumné rozhovory vztahuji také ke konceptu uměleckého výzkumu, jak jej chápe Teemu Mäki (2017, s. 14) – vychází z praxe-tvorby, která není jen „výchozím bodem, syrovým materiálem, výzkumným nástrojem produkce poznatků a teorií“, ale i „cílem a výstupem uměleckého výzkumu, jež mohou být stejně důležité, ne-li více, než samotný odborný text“. Mäki (s. 19) přibližuje šest způsobů, jak se umění a výzkum potkávají: 1. výzkum kvůli umění, 2. výzkum umění, 3. umění kvůli výzkumu, 4. umění + psaná teorie, kdy umělecké dílo může fungovat také samostatně, ale teoretická práce nikoliv, 5. umění jako výzkum, 6. výzkum jako umění. Mäki (s. 37) doporučuje umělecký výzkum aplikovat na uměleckých univerzitách, aby se staly místem, kde se umění nejen zkoumá, ale kde i vzniká. Koubová (2017, s. 8) charakterizuje umělecký výzkum jako dynamický a nezatížený rigidní definicí, „bořící tradiční dualitu evropského myšlení – dualitu mezi vědou a uměním, percepčí a myšlením, subjektivitou a objektivitou, tělem a myslí“, přispívající tím k nacházení nových možností.

Hesse Biber (2014, s. 394–501) nabízí v souvislosti s feministickými metodami vhodné analytické přístupy, z nichž za nejrelevantnější pro svůj výzkum považuji metodu zakotvené teorie (podložené teorie, grounded theory), charakterizované (s. 395) permanentním procesem kódování a poznámkování dat, který následně vede k vytvoření teorie. Metodologií výzkumu *Ženy o ženách* se více zabývá třetí kapitola disertace.

4.2. Odkud a jakým prostorem se dívám

Pro správnou interpretaci výzkumu *Ženy o ženách* je podle feministických přístupů nezbytné situovat jej vůči osobě, která jej realizovala. V tomto smyslu prohlašuji, že jsem rozhovory a výzkum vedla z pozice vzdělané evropské ženy střední třídy, feministky podporující rovný přístup k lidem, dokumentaristky hlásící se k hodnotám křesťanství, ze kterých pramení moje smýšlení i etické principy, a nakladatelky prosazující hlas žen tam, kde chybí.

Výchozím bodem výzkumu bylo i prostředí, ve kterém rozhovory vznikaly. O (ne)feministické atmosféře a (ne)emancipovaném prostředí v Česku hovořím podrobněji v disertaci v kapitole 4.4, v níž odkazuji na relevantní literaturu, mezi jinými publikace *Czech Feminisms: Perspectives on Gender in East Central Europe* (Jusová a Šiklová 2016), *Žena za socialismu: Československo 1945–1974 a reflexe vývoje před rokem 1989 a po něm* (Wagnerová 2017), *Vyvláštěný hlas* (Havelková, Oates-Indruchová et al. 2015), *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989* (Hašková, Křížková a Linková 2006), *Volání rodu* (Hanáková, Heczková, Kalivodová a Svatoňová 2013) nebo *Pandořina skříňka* (Hanáková 2007).

5. HLAVNÍ VÝSLEDKY PRÁCE

5. 1 Pátrání po ženách

Ženy-dokumentaristky, které jsem pro svou disertaci vybírala, splňují dvě podmínky – za první se zabývají tvorbou dokumentárního obsahu a za druhé vytvořily alespoň jeden film nebo knihu věnující se ženám nebo tématu týkajícímu se žen. Na úvod výzkumu jsem v rámci filmových a literárních výstupů pracně rešeršovala možná jména, která jsem posléze shrnula do dvou seznamů, jež jsem nakonec zařadila na závěr disertace jako samostatné přílohy. V oblasti filmového dokumentu jsem vycházela z publikace Martina Štolla *Český film: Režiséři-dokumentaristé* (2009), která však vzhledem k roku vydání nezohledňuje posledních deset let českého dokumentu. Další jména jsem čerpala z online seznamů absolventských prací studentů Akademie múzických umění v Praze v rámci oborů dokument (online archiv FAMU od roku 1964) a režie (online archiv FAMU od roku 1969), z dočasné tabulky seznamu absolventů FAMU oborů dokumentu a režie (dostupné online z webu FAMU v roce 2016), ze seznamu aktuálních studentů a nedávných absolventů FAMU, z webu České televize, z platformy Doc Alliance Films, webového portálu Národního filmového archivu o českém filmu, z online databáze Institutu dokumentárního filmu a časopisu o dokumentárním filmu *Dok.revue*. V neposlední řadě jsem dohledávala jména

také v odborných filmověhistorických publikacích jako *Atomy věčnosti* (Česálková 2014), *Film – náš pomocník* (Česálková 2015), *Česká televizní publicistika* (Cysařová 1993), *Generace normalizace: Ztracená naděje českého filmu?* (Barešová a Czesany Dvořáková 2017) nebo *Český film v exilu* (Voráč 2004). Z podkladů vznikl rejstřík různorodých autorek napříč historií a současností, který zahrnuje nejenom klasické reprezentantky dokumentární tvorby nebo režie, ale i absolventky jiných oborů jako kamera, scenáristika, dramaturgie, střih, produkce, fotografie nebo žurnalistika, které tvoří dokumentární filmový obsah.

V oblasti literárního dokumentu byla rešeršní práce těžší vzhledem k neexistenci preciznější encyklopedické publikace zaměřené na non-fiction literaturu. Pro vytvoření výchozího seznamu jmen literárních dokumentaristek jsem vycházela především z online *Slovníku české literatury po roce 1945*, který vznikl v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR a je průběžně aktualizován. Na řadu jmen a děl literárních dokumentaristek mě upozornily rovněž dvě z mých respondentek – Pavla Frýdlová a zvláště Helena Třeštíková, která má doma úctyhodnou sbírku knih psanou literárními dokumentaristkami. Dokumentaristky, které vydaly knihy po roce 1990, jsem dohledávala také v edičních řadách nakladatelství specializovaných na literární dokument, jako je Academia, nebo v distribuční síti Kosmas, která tento typ literatury z valné části distribuuje. Historický kontext jsem čerpala dílem z publikace *Průhledy do české literatury 20. století* (Poláček 2000), jména autorek generoval také *Slovník Klubu autorů literatury faktu* (Halada 2012), respektive online platforma Klubu autorů literatury faktu; další vhléd zejména s ohledem na historické kořeny nabídla *Encyklopedie literárních žánrů* (Mocná, Peterka et al. 2004), stejně jako publikace typu *Píšící Minervy* (Heczková 2009) nebo *Volání rodu* (Hanáková, Heczková, Kalivodová a Svatoňová 2013). Seznam zahrnuje jména žen, které tvoří dokumentární obsah z pozice spisovatelky, memoáristky, pamětnice, vědkyně, teoretičky, kurátorky, novinářky nebo umělkyně. Nejčastějším žánrem, jež ženy ze seznamu literárních dokumentaristek tvoří, jsou autobiografické texty, memoáry a deníky, v menšině jsou vědecké, historické, sociologické nebo žurnalistické texty, reportáže, autorské cestopisy nebo orálněhistorické knihy. Část žen ze seznamu napsala pouze jedno dílo – často se jednalo o autobiografický nebo biografický počín, který reflektoval silnou životní zkušenost (holocaust, vězení) nebo se vztahoval k výjimečné osobnosti (umělkyně – umělec, politička – politik).

Seznamy jmen mi poté posloužily jako zdroj, na který jsem vztáhla pět kritérií výběru, jež rozhodla o tom, koho pro rozhovory pro výzkum oslovím. Byly jimi věk respondentky, profesní východisko, nastolovaná témata, specifická zkušenost a Nicholsem (2010, s. 163–167) zmíněné dokumentární modely:

investigace/reportáž, obhajoba/podpora případu, dějepis, výzkum/cestopis, svědectví, sociologie, vizuální antropologie/etnografie, esej v ich-formě, poezie, deník/zápis, profil/biografie jednotlivce a autobiografie. Roli v neposlední řadě sehrály i mé osobní pohnutky, které byly motivovány snahou získat co nejrelevantnější a nejhlubší výpověď.

První kritérium se postaralo o to, že nejstarší respondentkou výzkumu je memoáristka Dagmar Steinová, ročník 1922, a nejmladší filmová dokumentaristka Apolena Rychlíková, ročník 1989. Rozdíl mezi nimi činí šedesát sedm let. Pro druhé kritérium jsem si načrtla osu definující profesní prostor, ve kterém ženy-dokumentaristky tvoří. Osa měla čtyři části: umění – film a literatura – žurnalistika – akademické prostředí a věda. Jednotlivé úseky osy se liší v míře „svobody“ přístupu k dokumentární práci, respektive v kodexování etických pravidel, proto bylo pro výzkum důležité zahrnout do něj reprezentantky všech čtyř oblastí. Ženy v mém výzkumu mají rozmanité dokumentární profese, u některých žen se tyto profese kumulují: umělkyně (Kirchner, Tara, Malinová), fotografka (Kontra, Rudinská) – režisérka (Pinkavová, Třeštíková, Ježková, Malinová, Počtová, M. Dvořáková, Pecháčková, Piussi, Rychlíková, Sommerová, Kirchnerová, Rudinská, Frýdlová, Tara, Kallistová Jablonská, Kontra a Kačerovská), dramaturgyně (Frýdlová, Kačerovská, Třeštíková), spisovatelka (P. Dvořáková, Wagnerová, Steinová, Rasmussenová, Procházková), překladatelka (Steinová, Frýdlová) – novinářka (Matyášová, Procházková, Rychlíková) – orální historička (Frýdlová, Wagnerová, Musilová, Zubáková), historička (Zubáková, Musilová), etnografka (Rasmussenová), socioložka (Linková), teoretička (Štefková, Peško Banzetová), kurátorka (Štefková), pedagožka (Třeštíková, Musilová, Peško Banzetová, Sommerová, Ježková, Linková, Kontra, Štefková, Pecháčková, Matyášová, Procházková). Třetí kritérium výběru vzorku byla autorkami nastolovaná témata, a to nejen na úrovni dokumentární tvorby, ale také ve společnosti obecně. Vedle autorek výrazně orientovaných svou prací – byť i nevědomě – na ženské hrdinky (Frýdlová, Sommerová, Zubáková, M. Dvořáková, Kirchnerová) jsem do výzkumu zahrnula i autorky, které svou prací pojednávají o postavení žen obecně (Musilová, Malinová, Linková, Kontra a Kačerovská, Štefková), případně jež byly ochotny veřejně formulovat své názory na postavení žen-dokumentaristek, a to ne výhradně negativní (Pinkavová, Frýdlová, Pecháčková, Kirchnerová, Piussi, Počtová, Rudinská, Kallistová Jablonská, Rasmussenová, Procházková, Třeštíková, Matyášová), vystupují v české společnosti aktivisticky (Rychlíková, Kontra) nebo se aktivně označují za feministky (Frýdlová, Sommerová, Wagnerová, Malinová).

Téma feminismu však není – navzdory dokumentární práci orientované na ženy – důležité pro všechny. Do výzkumu jsem zahrnula také ženy, které pojednávají samy o sobě (Kirchner, Steinová, P. Dvořáková), nastolují zajímavé

téma týkající se žen (Tara, Peško Banzetová) nebo v části své práce tvoří se specifickým, subjektivním ženským rukopisem (Pecháčková, Ježková, Tara, Kirchner). U každé ženy-dokumentaristky jsem hledala v rámci čtvrtého kritéria také alespoň jeden rys, téma nebo zkušenost, které ji budou vydělovat od ostatních žen ve výzkumu. Podrobněji o dalších přístupech výběru postav hovoří kapitola 5.2.2 disertace.

5.2 150 otázek pro 30 + 30 žen

Rozhovory shromážděné a analyzované v disertační práci *Ženy o ženách* reflektují set sto padesáti otázek, který jednak vychází z mé vlastní dokumentární zkušenosti, jednak je důsledkem mého výzkumu o ženách-dokumentaristkách, který jsem realizovala v roce 2017 v Austrálii. Otázky jsem rozdělila do několika významových kapitol. V rámci sekce Základní otázky jsem zkoumala intelektuální a profesní zázemí dokumentaristek. Druhá sekce představovala jejich smýšlení o dokumentu, třetí objasňovala etické principy respondentek. Set otázek O práci měl zjistit obecné informace o tvorbě dokumentaristek. Otázky z kapitoly Muži versus ženy zkoumaly, jestli jsou si ženy vědomy rozdílů vyplývajících z kategorie genderu v dokumentu angažovaných osob. Otázky týkající se historie a současnosti mapovaly znalosti dokumentaristek o jiných ženách v branži. Sekce Příprava dokumentární práce – volba a výběr zkoumala záměry dokumentaristek, volbu témat i postav. Obsáhlá série Vztahy studovala řadu věcí ve sféře vztahů mezi dokumentaristkami a dokumentovanými osobami – empatii, hranice intimity, pocit zodpovědnosti, respektu, blízkosti. Otázky ze sekce Realizace zkoumaly tvůrčí procesy dokumentaristek a podmínky, v jakých tvoří. Další série otázek zjišťovala vztah dokumentaristek k jednotlivým aspektům dokumentární práce, jako jsou manipulace, soucit, angažovanost nebo (auto)cenzura, následující část se věnovala autorizaci. Dotazy z kategorie Terapie se zabývaly potenciálem, respektive nebezpečím dokumentární práce. Život dokumentaristek i jejich postav po dokončení dokumentu zkoumal další blok otázek. Tématem specifické role tvůrkyň v dokumentu se zabývaly otázky ze sekce Autorka jako objekt dokumentu. Předposlední série dotazů se zabývala postavením žen v dokumentární branži a na závěr jsem položila dvě otázky týkající se subjektivního zhodnocení práce autorek. Na každý rozhovor jsem se připravovala pečlivou rešerší práce dané respondentky. Podrobněji o tom pojednává kapitola 5.3 teoretické části disertace.

5.3 Analýza: Co ženy o dokumentární práci říkají

Rozhovory natočené s dvaceti devíti dokumentaristkami působícími v Česku byly podrobeny analýze v rámci devíti tematických okruhů, které jsem definovala dle nashromážděného materiálu a logiky věci. Jedná se o témata: kontext,

osobnost dokumentaristky, příprava dokumentu, vztahy, etika, realizace, aspekty dokumentu, financování a role institucí a ženy o sobě. Výsledky analýzy podrobně zohledňuje teoretická část disertace. Limity této teze mi dovolují s ohledem na šíři poznatků témata pouze shrnout, zmínit nejzajímavější informace a vybídnout zájemce k podrobnějšímu seznámení se s výsledky vědecké analýzy studiem teoretické části disertační práce, zejména potom kapitoly 6.

Cílem analýzy nebylo získat jednu objektivní pravdu, ale naopak nastínit co nejvíce přístupů, které ženy při tvorbě dokumentárního obsahu aplikují. Získané množství strategií dokumentární práce předčilo mé očekávání. Ukázalo se, že dokumentaristky nepracují jedním způsobem, ale každé své dílo ohledávají různě, a to i když pracují například v rámci vědecké instituce, která má jasně vymezená pravidla. Ženy se nebojí zkoušet nové postupy, pokoušet se o alternativy i v rámci předem daného prostoru. Ve svých výpovědích dokumentaristky popisují i řadu problematických situací – hovoří o nich otevřeně, odvážně, vysvětlují, proč se například uchylují ke kontroverznímu překračování etiky a podobně.

Analýza rozhovorů mě v mnoha ohledech překvapila; shrnuji zde svá zjištění. Předrevoluční autorky navzdory jejich symbolickému zastoupení v oblasti dokumentu neřešily před rokem 1989 ve společnosti téma genderu, ale politiky. Přestože situace není v tomto ohledu dosud vyvážená, řada dokumentaristek nepovažuje toto téma za důležité ani dnes. Mnohé autorky využívají technologického pokroku k tomu, aby mohly autonomně tvořit. Digitalizace umožňuje ženám realizovat dokumentární díla více nezávisle na systému.

Dokumentaristky citlivě monitorují specifické fenomény v rámci dokumentární praxe, jako jsou například kontext použití sdělení, realizace dokumentárního díla nebo jeho šíření. České dokumentaristky zařazené do tohoto výběru na základě jiných kritérií charakterizuje vysoký stupeň dosaženého vzdělání a množství vystudovaných oborů. Řada z nich má také cenné zahraniční studijní nebo pracovní zkušenosti, což zároveň vnáší nová témata do dokumentární praxe – například překračování kulturních bariér. České dokumentaristky jsou schopné sebereflexe, hovoří o vlastních ambicích i pochybnostech, na dokumentární práci kladou značné nároky zejména ve smyslu kladného charakteru autora. Dokumentaristky mající ve svém blízkém okolí člověka ze stejné nebo podobné branže hovoří o jeho ovlivňování svého autorského přístupu i obsahu práce. Pokud dokumentaristka vystupuje ve svém díle osobně, reflektuje tím vždy nějaký vlastní autorský záměr.

Poměrně velká část dokumentaristek pracuje v rámci své autorské práce se záměrným nebo podvědomým zájmem něco v české společnosti změnit, zlepšit

nebo opravit. Nemalá část dokumentární produkce žen zahrnutých do tohoto výzkumu má (byť ne prvoplánově) angažovaný charakter. Ženy-dokumentaristky v tomto výzkumu si vedle společensky angažovaných témat vybírají mnohdy i témata ryze osobní.

Autorky volí do svých autorských dokumentů nezřídka postavy zcela subjektivně, principem náhody, přičemž ale zohledňují etickou stránku věci. Některé dokumentaristky přebírají za osudy svých hrdinů přímou zodpovědnost. Blízkost s dokumentovanými osobami nemá pro dokumentaristky pouze pozitivní přínos, dokumentaristky se setkávají také například s přílišným očekáváním svých subjektů, v extrémních případech fixací, roli v tom vedle samotných respondentů sehrávají i rodiny nebo blízcí hrdinů dokumentů.

Dokumentaristky přiznávají, že se české dokumentární praxe týkají rovněž specifická témata, jako je například manipulace. Autorky jsou si vědomé dopadů své práce na společnost. České dokumentaristky mají zkušenost s projevováním nerespektu vůči své osobě, ať už ze strany svých respondentů, členů štábu nebo i kolegů. Dokument má podle dokumentaristek terapeutický potenciál nejen pro tvůrce a dokumentovanou osobu, ale také pro celou společnost. Autorky jsou citlivé vůči hranicím intimacy; tam, kde je překročily a uvědomily si to dodatečně, aplikují autocenzuru. V českém dokumentu obecně neexistují konkrétní a jednotná pravidla etiky dokumentární práce, tudíž vznikají eticky nejednotná díla, část dokumentaristek by ocenila vznik profesní diskusní platformy. Etika je pro české dokumentaristky důležitá, ale – i v rámci vědy – má často především situační charakter. Autorky tvořící dokumentární obsah, i ty z vědeckého prostředí, odmítají koncept absolutní objektivity.

Ženy-dokumentaristky jsou si vědomy toho, že jako autorky disponují určitou mocí; některé připouštějí, že pro dobro společnosti by byly schopny dokument využít také jako zbraň. Autorky naslouchají tomu, jaký přístup si dílčí dokumentární téma žádá. Řada dokumentaristek hovoří o limitech dokumentární práce v souvislosti se sebou samými, další část hovoří o limitech práce v souvislosti se zapojením institucí v různé podobě. Některé tvůrkyně dokumentárního obsahu rezignují na autorizace, často ve prospěch zachování maximální autenticity díla. Autorizace u autorského dokumentu je u části dokumentaristek jiná než u dokumentu realizovaného na zakázku. Ze strany institucí vycházejí navzdory demokratickému charakteru dnešní doby skryté, ale někdy i vědomé impulsy k cenzurování dokumentárního obsahu. Pro autorky je důležité spolupracovat s lidmi ve štábu, s kterými je možné vést dialog.

Finanční situace českých dokumentaristek není optimální, některé se cítí být systémem dokumentárního financování poškozeny, ale nechtějí o tom mluvit veřejně, řada autorek se živí zakázkami nebo úplně jinou prací. Část z nich

aplikuje alternativní způsoby financování, jako je crowdfunding nebo pitching. Institucionální podpora není podle žen ve výzkumu vždy ku prospěchu dokumentární tvorby.

Feminismus není pro řadu žen-dokumentaristek tématem, kterým se hodlají zabývat. Ženy vztahující se k feminismu častěji chápou dokument jako nástroj umožňující zlepšit postavení žen ve společnosti. Gender se ukázal být u části žen význačnou proměnnou, která ovlivňuje dokumentární praxi na řadě úrovní, ať už tvorby nebo i šíření dokumentárního obsahu. Část dokumentaristek zažila na základě svého genderu diskriminaci. Ženy odmítající kvóty je vnímají jako nástroj, který je spíše degraduje. Profesní úspěch neznamená jednoznačně výraznou změnu postavení ženy ani více profesních příležitostí. Profesní mentoring a vzory jsou pro dokumentaristky důležité, gender v nich roli nehraje. Mateřství znamená pro drtivou většinu dokumentaristek výraznou změnu způsobu a někdy i obsahu práce v rámci dokumentární praxe.

6. PŘÍNOS PRÁCE PRO VĚDU A PRAXI

6.1 Výstupy práce

Disertace *Ženy o ženách* má vedle své teoretické části (o jejímž potenciálu ve smyslu obohacení dokumentární teorie i praxe pojednávám v kapitole 3.1 této teze) také část praktickou, kterou reprezentuje zejména kniha *Ženy o ženách* zahrnující dvacet devět rozhovorů s dokumentaristkami. Rozhovory jsou publikovány v komplexní, autorizované podobě. Tuto disertace doplňuje rovněž web www.zenyozenach.cz propojující odbornou vědeckou práci s konkrétními dokumentárními díly, o kterých ženy-dokumentaristky ve výzkumu hovoří. Z disertační práce vykristalizovala také osnova pro vytvoření konceptu přednášek o dokumentární praxi. Ve spolupráci s fotografkou Ditou Pepe vznikly dále portréty žen a otevřely možnost projekt a jeho výsledky prezentovat v budoucnu i formou umělecké výstavy. Potenciál má disertace také ve smyslu toho, že by mohla posloužit jako výchozí bod pro vznik dokumentární filmové série zabývající se ženami českého dokumentu.

6.2 Co dál?

V průběhu rozhovorů i jejich analýzy jsem se mnohokrát zamyslela, zda po dokončení tohoto projektu budu schopna dokumentární práci dál vůbec ještě vykonávat. Například v kontextu striktních etických pravidel vědeckého výzkumu jsem reflektovala svoje předchozí projekty a některé jsem vyhodnocovala jako selhání. Naštěstí mi pomohlo otevření tématu situační etiky, která odkazuje nikoli k plošnému etickému přístupu, ale ke konkrétnímu vyhodnocování

jednotlivých situací. Při práci jsem si uvědomila také to, že pocity pochybení, zklamání nebo psychického přetlaku jsou dokumentární práci vlastní a je dobré s nimi počítat. Rozhovory mi umožnily začít o věcech přemýšlet jinak; vnímat nutnost vyvažovat autorský kreativní přístup faktem, že pracuji s živými lidskými bytostmi, které si nemusejí vždy uvědomovat dopad svého angažmá v dokumentu. Klíčová pro mě byla věta Jany Počtové (Baronová 2019, s. 554): „Lidi ve filmu jsou pro mě důležitější než snímek samotný.“ Někdo může namítat, že tím dokumentární práce přichází o svou autenticitu, ale z vlastní zkušenosti na tomto projektu mohu říct, že až na několik drobných zásahů se mi podařilo vyjednat s dokumentaristkami to, že rozhovory zůstaly maximálně autentické.

Na závěr si dovolím navrhnout další možnosti výzkumu, které by pokryly bílá místa, jež jsem při této práci objevila. Velký potenciál vnímám v (dosud ještě nenatočených) rozhovorech s autorkami dokumentárního obsahu, které jsem do této práce z kapacitních důvodů již nebyla schopna zařadit. Vedle toho lze vést další rozhovory se ženami z méně typických dokumentárních sfér: Nichols (2010, s. 167) řadí mezi nonfikční modely poezii, dokumentární charakter mají v současné době ale i komiksy – v tomto roce vyšly například *Komiksodějky: Sborník o ženách a komiksu* (Laydeez do Comics Praha 2019) –, divadelní hry – kde se výrazně profiluje řada žen-dramatiček biografickými autorskými díly –, multimediální instalace a podobně.

Značné rezervy má česká teoretická literatura věnující se dokumentárnímu filmu a literárnímu dokumentu realizovanému nejen ženami. V otázce literárního dokumentu je třeba, aby vznikaly současné práce, ne jen texty neustále odkazující na tvorbu „titánů“ a vztahující se k ní, ale analyzující současné, moderní tendence non-fiction literatury, poukazující například na hybriditu žánrů nebo na literární potenciál takzvané literatury faktu. S tím souvisí také neexistence praktického uměleckého univerzitního vzdělávání v oboru literárního dokumentu, který by byl odpovědí na obor dokumentární tvorby na FAMU.

7. ZÁVĚR

V disertační práci *Ženy o ženách: Intimita tvorby českého ženského filmového a literárního dokumentu* jsem prostřednictvím třiceti subjektivních perspektiv představila to, jakým způsobem pracují filmové a literární dokumentaristky v Česku. K získání primárních pramenů jsem využila čtyři různé metody feministického výzkumu a také výzkum umělecký, prostřednictvím analýzy realizované metodou zakotvené teorie jsem pak odkryla jednotlivé faktory, které

ovlivňují práci filmových a literárních dokumentaristek, jakož i aspekty, se kterými se autorky při dokumentární tvorbě setkávají.

V rámci rozhovorů se ženami-dokumentaristkami jsem zmapovala celou řadu témat. V první řadě jsem se ale pokusila o vymezení specifické terminologie a definic, které tuto práci pomáhají lépe uchopit. Poté jsem popsala metodologický vývoj tohoto výzkumu. Ukázalo se, že pro získání specifické znalosti týkající se žen je nevhodnější aplikovat feministické metodologie. V době, kdy se také pozitivistické výzkumné metody – zejména v rámci kvalitativního výzkumu – odkloňují od konceptu absolutní objektivity, která začíná být chápána jako záležitost situační a hodna vyjednávání, se domnívám, že je správné „poslouchat hlas poznání“ a neaplikovat konvenční výzkumné metody, nýbrž hledat ty, které si výzkum sám žádá. Tato práce na citované literatuře prokázala, že právě pouze „reflektujícím“ přístupem je možné objevovat poznání, které jen nereplikuje a nepotvrzuje již odkryté, ale které je nové. Jak říká jedna z respondentek výzkumu v souvislosti s dohledáváním žen v historii, profesorka historie Dana Musilová (Baronová 2019, s. 433), někdy se zkrátka „musejí použít jiné prameny nebo metodologické přístupy“.

V kapitole *Základ výzkumu* jsem popsala své postoje, motivace i prostor, ve kterém disertační práce vznikala, čímž jsem zohlednila ve výzkumu i samu sebe jakožto ženu-dokumentaristku a třicátou dokumentární perspektivu. Dělat výzkum z pozice insidera, který s respondentkami vedl „fundovaný“, „chápavý“ nehierarchický dialogický rozhovor, se ukázalo být optimálním nástrojem pro získání otevřeného a upřímného hlubokého poznání.

V kapitole *Průběh výzkumu* jsem podrobně popsala svůj přístup k výzkumu a využila jsem ji také k významné feministické aktivitě – uvedení jmen filmových a literárních dokumentaristek, které mohou současným i budoucím dokumentaristkám posloužit jako jejich vzor. Jména jsem získala pracně z mnoha rozmanitých zdrojů a byla bych ráda, kdyby seznamy řazené na závěr disertační práce posloužily jako základ dalšího výzkumu, například pro tvorbu speciální encyklopedie věnující se vedle známějších jmen právě také polozapomenutým osobnostem, které výzkum dosud nestačil rehabilitovat a reflektovat důležitost jejich role v historii. Kapitola *Praktické výstupy výzkumu Ženy o ženách* nabízí další možnosti, jak s poznáním získaným v rámci této disertace pracovat dále. Logickým vyústěním této práce by vedle knihy, webu, výstav a přednášek byla také filmová nebo rozhlasová série o ženách-dokumentaristkách. V šesté kapitole disertace jsem se věnovala analýze konkrétních výpovědí žen. Jednotlivá témata podrobněji zohledňují závěry dílčích kapitol disertační práce.

8. Literatura

Výběr odborné literatury:

ADLER, Rudolf (2001). *Cesta k filmovému dokumentu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. 3. vyd. ISBN 80-85883-72-4.

BAREŠOVÁ, Marie a CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza (2017). *Generace normalizace: Ztracená naděje českého filmu?*. Praha: NFA. ISBN 978-80-7004-184-0.

BARONOVÁ, Barbora (2019). *Ženy o ženách*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně; Praha: wo-men. ISBN 978-80-907641-0-1.

BERNARD, Jan a FRÝDLOVÁ, Pavla (1988). *Malý labyrint filmu*. Praha: Albatros.

BORDWELL, David a THOMPSONOVÁ, Kristin (2011). *Umění filmu. Úvod do studia formy a stylu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-217-6.

CLINE, Sally a GILLIES, Midge (2016). *Literary Non-Fiction. A Writers' and Artists' Companion. Writing about everything from travel to food to sex*. London: Bloomsbury. ISBN 978-1-4742-6830-1.

CYSAŘOVÁ, Jarmila (1993). *Česká televizní publicistika: Svědectví šedesátých let*. Praha: Česká televize. ISBN 80-85005-03-4.

ČESÁLKOVÁ, Lucie (2014). *Atomy věčnosti: Český krátký film 30. až 50. let*. Praha: NFA. ISBN 978-80-7004-163-5.

ČESÁLKOVÁ, Lucie, ed. (2015). *Film – náš pomocník: Studie o (ne)užitečnosti českého krátkého filmu 50. let*. Praha: NFA. ISBN 978-80-7004-170-3; Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8057-7.

GAUTHIER, Guy (2004). *Dokumentární film, jiná kinematografie*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 80-7331-023-6.

GOGOLA, Jan ml. (2004). Dokumentární český film dokumentální. *DO: Revue pro dokumentární film*. Jihlava: JSAF. 2, s. 197–204.

HALADA, Jan, ed. (2012) *Slovník Klubu autorů literatury faktu*. 4. vyd. Praha: Epoque. ISBN 978-80-7425-139-9.

HALADA, Jan, ed. (2018) *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4128-7.

HANÁKOVÁ, Petra (2007). *Pandořina skříňka aneb Co feministky provedly filmu?* Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1551-8.

HANÁKOVÁ, Petra, HECZKOVÁ, Libuše, KALIVODOVÁ, Eva a SVATOŇOVÁ, Kateřina (2013). *Volání rodu*. Praha: Akropolis; Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7470-042-2.

HAŠKOVÁ, Hana, KŘÍŽKOVÁ, Alena a LINKOVÁ, Marcela, eds. (2006) *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR. ISBN 80-7330-101-6.

HAVELKOVÁ, Hana a OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, eds. (2015). *Vyvlastněný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti 1948–1989*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-096-4.

HECZKOVÁ, Libuše (2009). *Píšíci Minervy: Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7308-282-6.

HESSE-BIBER, Sharlene Nagy, ed. (2012). *The Handbook of Feminist Research: Theory and Praxis*. 1. vyd. London: SAGE Publications. ISBN 978-1-4129-0545-1.

HESSE-BIBER, Sharlene Nagy, ed. (2012). *The Handbook of Feminist Research: Theory and Praxis*. 2. vyd. London: SAGE Publications. ISBN 978-1-4129-8059-3.

HESSE-BIBER, Sharlene Nagy, ed. (2014). *Feminist Research Practice. A Primer*. 2. vyd. London: SAGE Publications. ISBN 978-1-4129-9497-2.

HRABÁK, Josef (1973). *Poetika*. Praha: Československý spisovatel.

JOBERTOVÁ, Daniela a KOUBOVÁ, Alice, eds. (2017). *Artistic Research: Is There Some Method?*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-472-9.

JOSEPH, Sue (2016). *Behind the Text. Candid conversations with Australian creative nonfiction writers*. Melbourne: Hybrid Publishers. ISBN 978-1-925272-47-5.

JUSOVÁ, Iveta a ŠIKLOVÁ, Jiřina, eds. (2016). *Czech Feminisms: Perspectives on Gender in East Central Europe*. Bloomington: Indiana University Press. ISBN 978-0-253-02191-5.

KARPATSKÝ, Dušan a KUDĚLKA, Viktor (2001). *Malý labyrint literatury*. 3., dopl. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00972-2.

KOUBOVÁ, Alice (2017). Artistic Research: Quest for Method. In: JOBERTOVÁ, Daniela a KOUBOVÁ, Alice, eds. *Artistic Research: Is There Some Method?*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, s. 8–13. ISBN 978-80-7331-472-9.

KRAMER, Mark a CALL, Wendy, eds. (2007). *Telling True Stories: A Nonfiction Writer's Guide from the Nieman Foundation at Harvard University*. New York: Plume, Penguin Group. ISBN 978-0-452-28755-6.

LAYDEEZ DO COMICS PRAHA (2019). *Komiksodějky: Sborník o ženách a komiksu*. Praha: Pointa Publishing. ISBN 978-80-907306-6-3.

MÄKI, Teemu (2017). A Few Remarks on Artistic Research. In: JOBERTOVÁ, Daniela a KOUBOVÁ, Alice, eds. *Artistic Research: Is There Some Method?*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, s. 14–41. ISBN 978-80-7331-472-9.

MCLANE, Betsy A. (2012). *A New History of Documentary Film*. 2. vyd. New York: Bloomsbury. ISBN 978-1-4411-2457-9.

MICHALSKÁ, Zuzana (2000). Dokumentární film. In: PTÁČEK, Luboš, ed. *Panorama českého filmu*. Praha: Rubico, s. 431–461. ISBN 978-80-85839-54-7.

MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, JOSEF et al. (2004). *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka. ISBN 978-80-7185-669-X.

NICHOLS, Bill (2010). *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-181-0.

NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří, eds. (2006). *Lexikon teorie literatury a kultury: Koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host. ISBN 80-7294-170-4.

PERL, Sondra a SCHWARTZ, Mimi (2014). *Writing True: The Art and Craft of Creative Nonfiction*. 2. vyd. Boston: Wadsworth. ISBN 978-1-133-30743-3.

POLÁČEK, Jiří a kol. (2000). *Průhledy do české literatury 20. století*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-162-2.

PORYBNÁ, Tereza a ZAJÍCOVÁ, Helena, eds. (2012). *Jeden svět na školách. Základy dokumentárního filmu*. Praha: Člověk v tísni. ISBN 978-80-87456-24-8.

PYTLÍK, Radko (1987). *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel.

REINHARZ, Shulamit (1992). *Feminist Methods in Social Research*. New York: Oxford University Press. ISBN: 0-19-507385-1.

RICKETSON, Matthew (2014). *Telling True Stories. Navigating the Challenges of Writing Narrative Non-fiction*. Crows Nest: Allen & Unwin. ISBN. 978-1-74237-935-7.

ROE, Alex Martinis (2017). *It was about opening the very notion that there was a particular perspective* [workshop, performance, výstava]. Sydney: Art Gallery of New South Wales.

ŠTOLL, Martin et al. (2009). *Český film: Režiséři-dokumentaristé*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-417-3.

VLAŠÍN, Štěpán, ed. (1984). *Slovník literární teorie*. 2., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel.

VORÁČ, Jiří (2004). *Český film v exilu: Kapitoly z dějin po roce 1968*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-139-9.

WAGNEROVÁ, Alena (2017). *Žena za socialismu: Československo 1945–1974 a reflexe vývoje před rokem 1989 a po něm*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-252-4.

WINSTON, Brian (2018). *The Documentary Film Book*. London: British Film Institute. ISBN 978-1-8445-7341-7.

Online zdroje:

Academia [online]. [cit. 16. 9. 2019]. Dostupné z: www.academia.cz.

Česká televize [online]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz>.

Doc Alliance Films [online]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <https://dafilms.cz>.

Dok.revue [online]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <http://www.dokrevue.cz>.

DSpace. Repozitář AMU [online knihovna závěrečných prací AMU]. [cit. 8. 8. 2019]. Dostupné z: <https://dspace.amu.cz/jspui/>.

FAMU [online]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.famu.cz/cs/>.

Filmový přehled [internetový portál Národního filmového archivu o českém filmu]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: www.filmovyprehled.cz.

Institut dokumentárního filmu [online]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <https://dokweb.net/cs/>.

Katedra dokumentární tvorby FAMU [online]. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <http://kdt.famu.cz>.

Klub literatury faktu [online]. [cit. 16. 9. 2019]. Dostupné z: www.klubliteraturyfaktu.cz.

Kosmas [online]. [cit. 16. 9. 2019]. Dostupné z: www.kosmas.cz.

Sbírka zvukových záznamů [online]. [cit. 11. 9. 2019]. Dostupné z: <https://nfa.cz/cz/sbirky/sbirky-a-fondy/zvukove-nahravky/>.

Slovník spisovného jazyka českého (2011) [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. [cit. 13. 8. 2019]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=dokument&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

9. Odborný životopis autorky a umělecká činnost

Mgr. Barbora Baronová, Dis.

literární dokumentaristka a nakladatelka (wo-men)

www.baara.cz

www.by-wo-men.com

Vzdělání

2017 University of New South Wales, Austrálie – Research Practicum

2015 – dosud Universita Tomáše Bati ve Zlíně – postgraduální studium

2002–2005 VOŠ Jaroslava Ježka, Tvorba textu a scénáře

2002–2004 Univerzita Karlova, FSV – magisterský program, mediální studia

1999–2002 Univerzita Karlova, FSV – bakalářský program, žurnalistika

Knižní projekty

Dialog / Barbora Baronová, Dita Pepe, Witek Orski, Ján Kekeli

2019, autorka, kurátorka textové části projektu, producentka katalogu

Miss AmeriKa / Miřenka Čechová

2018, editorka

Syrovátka sytí selátka / Barbora Baronová, Jana Jandáčková

2018, autorka

Ženy 60+ / Pavla Frýdlová, Libuše Jarcovjáková

2018, nakladatelka, editorka, conceptualistka

Černé roky / Libuše Jarcovjáková

2016, nakladatelka, editorka, conceptualistka

ocenění: Vienna Photo Book Award – 2. místo, Rakousko

Kde domov můj / Jindřich Štreit

2016, nakladatelka, editorka, conceptualistka

ocenění: Nejkrásnější české knihy – 1. místo (Bibliofilie a autorské knihy), ČR

ocenění: Najlepšia fotografická kniha v strednej a východnej Európe – 1. miesto (Súčasná fotografia), Slovensko

Intimita / Barbora Baronová, Dita Pepe

2015, autorka, nakladatelka

ocenění: Magnesia Litera – 1. místo (Nakladatelský čin), ČR

ocenění: Nejkrásnější české knihy – 2. místo (Bibliofilie a autorské knihy), ČR

ocenění: Les Prix du Livre, Arles – shortlist, Francie

Lágr Barbora / Barbora Baronová, Jindřich Štreit

2015, autorka, nakladatelka

European Eyes on Japan / Barbora Baronová, Dita Pepe

2015, autorka

vydáno Tokio, Japonsko

Self-portraits / Dita Pepe

2014, editorka, spolupracující nakladatelka

ocenění: Kaleid Editions – shortlist, Velká Británie

Měj ráda sama sebe / Barbora Baronová, Dita Pepe

2014, autorka, nakladatelka

ocenění: Art Books Wanted – 1. místo (The Best Photography Book), ČR

Slečny / Barbora Baronová, Dita Pepe

2012, autorka, nakladatelka

ocenění: Nejkrásnější české knihy – 3. místo (Krásná literatura), ČR

ocenění: Art Books Wanted – čestné uznání, ČR

Výstavy

Praha, České centrum, ČR, 2019, Dialog

Białystok, Polsko, 2019, Dialog

Banská Štiavnica, Slovensko, 2019, Dialog

Arles, Francie, 2017, kniha Kde domov můj a kniha Černé roky

Washington, České centrum, USA, 2016, kniha Měj ráda sama sebe
Arles, Francie, 2016, kniha Intimita
Plzeň, DEPO, Česká republika, 2015, Evropský pohled na Japonsko
Praha, Czech Design Week, Česká republika, 2015, kniha Intimita
Ostrava, GVUO, Česká republika, 2014, kniha Měj ráda sama sebe
Kutná Hora, GASK, Česká republika, 2014, Dress Code Book, kniha Slečny
Praha, Designblok, Česká republika, 2013, Pinkabinet, kniha Slečny

Mgr. Barbora Baronová, DiS.

Ženy o ženách
Intimita tvorby českého ženského filmového a literárního
dokumentu

Women on Women
Disclosure of the Creative Practice of the Czech Women Film and Literary
Documentary

Teze disertační práce

Vydala Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
nám. T. G. Masaryka 5555, 760 01 Zlín

Náklad: Vydáno elektronicky

Sazba: Mgr. Barbora Baronová, Ph.D.

Publikace neprošla jazykovou ani redakční úpravou.

Rok vydání 2019

ISBN 978-80-7454-883-3

